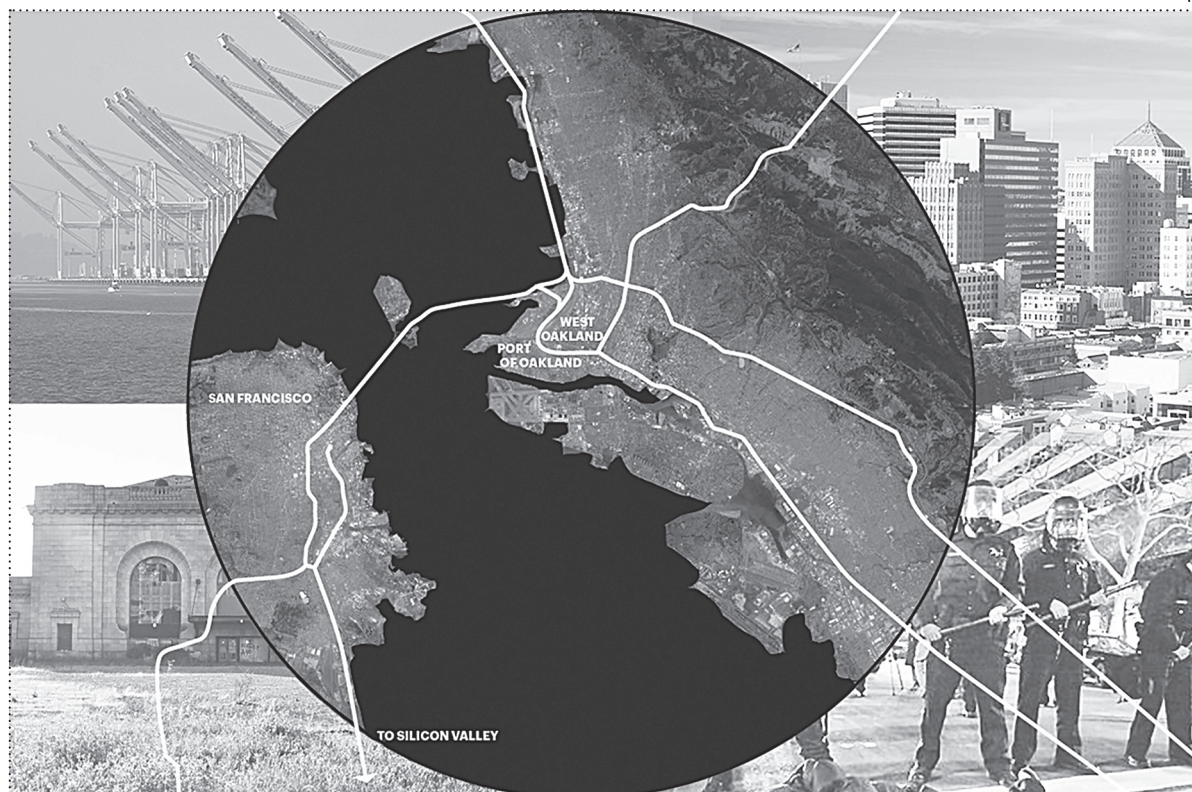

NOVI VERNAKULARI: „SKVOTERSKA KUĆA“ SKUPINE LAND ACTION

M7 ■ MARCUS OWENS

PLAN OAKLANDA,
CHRISTINA ANTIPORDA I MARCUS OWENS,
2015.

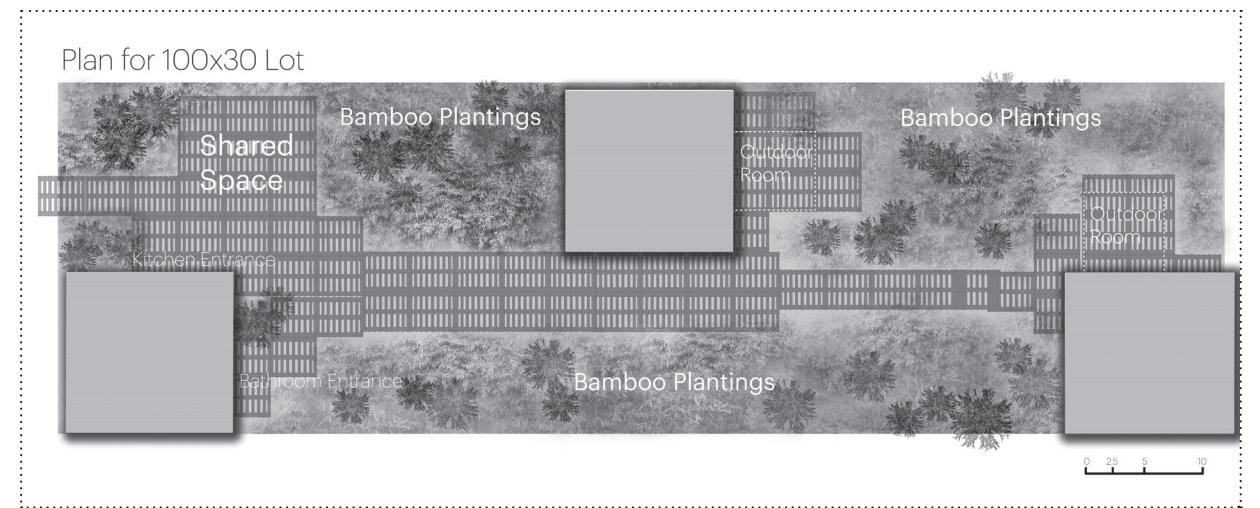
„Skvoterska kuća“ (*Squatter House*) je okvir i dio većeg, organiziranog sustava zauzimanja i skvotiranja praznih zemljišta u američkoj Kaliforniji. Projektirana je za Land Action, antiautoritarnu skupinu koja traži i okupira napuštene i nekoristene nekretnine kako bi ih upotrijebila za promicanje načela „pravde, slobode i ekologije“. U praksi to znači primjenu onoga što se u kalifornijskom zakoniku definira kao „posjedovanje po dosjelošći“ (*adverse possession*), a općenito je poznato kao skvotiranje. U Kaliforniji i zaljevskom području (engl. *San Francisco Bay Area*) skvotiranje ima dugu povijest, no skupina Land Action započela je s djelovanjem nakon što je njezin osnivač Steven DeCaprio 1999. godine bio na turneji sa svojim *punk*-bandom. Svirajući po skvotovima širom Europe, između ostaloga u La Scintilli u talijanskoj Modeni, DeCaprio se upoznao s potencijalom skvotiranja kao taktike. Kada se vratio u zaljevsko područje, i sam je ostao bez doma te je počeo skvotirati. Nakon nekoliko godina navigiranja kroz zamršeni proces zauzimanja nekretnine i pravne obrane, kao i rehabilitacije svojega novog doma, uključujući savjetovanja s drugim skvoterima na tom području, obrazovao se za pravnika te su ga mnogi počeli smatrati stručnjakom za posjedovanje po dosjelošći, kao i općenito za zakon o skvotiranju. Kao organizacija, Land Action je nastala kao sredstvo koordiniranih okupacija i možda bi je bilo točnije nazvati nekom vrstom franšize. Ono što Land Action proizvodi i distribuira, učinkovit je skup smjernica kojima je svrha pripremiti skvotere za suočavanje sa susjedima, policijom, vladinim službenicima i njihovim izvođačima. Land Action funkcionira kao krovna organizacija čija vidljivost i legitimnost pruža skvoterima određenu zaštitu. Nudeći mogućnost života oslobođenog stanarine i straha od deložacije, kao i pristup nekretninama koje su financijski nedostupne sve većem segmentu stanovništva, Land Action promiče poznata prosvjetiteljska načela pravde i slobode. Treće načelo organizacije, a to je ekologija, odnosi se na zauzimanje ispravnog stava prema resursima koji zadovoljavaju čovjekove temeljne potrebe. To se manifestira kao održavanje i korištenje nekog od mnogobrojnih praznih zemljišta diljem Oaklanda tijekom razdoblja skvotiranja. Međutim, pitanje ekologije valja shvatiti u njegovu punom radikalnom potencijalu, a ne kao pulko parafraziranje modernoga romantičarskog tropa „povratka zemlji“. Na tom mjestu, u kontekstu „potvrđivanja prava na grad“ u sjeni naslijeđa euroameričkog kolonijalizma, ekologija se ne odnosi samo na umreženu optimizaciju prirodnog pejzaža kroz prostorne taktike posjedovanja po dosjelošći. Politiziranje ekologije ozakonjuje biopolitički nazor koji odnos organizma i njegova okoliša promatra kao područje sukoba. Kada se ekologija smjesti u međuprostor urbane morfologije, forma i samoodređenje su ključni za razumijevanje povijesnih procesa i *site-specific* konteksta iz kojih je proizašao Land Action u kalifornijskom West Oaklandu. Unatoč blizini Silicijske doline koja se često smatra središtem nematerijalnog rada i „inovacijske ekonomije“ koja je susjedni San Francisco uvrstila među najskuplje američke gradove, prazna zemljišta i ruševne zgrade koje se mogu naći u mnogim dijelovima Oaklanda slične na postindustrijske pejzaže širom svijeta.

Oakland kao mjesto

Kako piše Hannah Dobbz, članica osnivačkog odbora organizacije Land Action i autorica knjige *Nine-tenth of the Law: Property and Resistance in the United States*, skvotiranje i posjedovanje po dosjelošći funkcije su jedne te iste logike slobodnog tržišta koja je neodvojiv dio proizvodnje urbanog prostora u Oaklandu i naseljavanja američkog zapada. To je priča koja je na zaljevskom području San Francisca započela s porobljivanjem plemena Ohlone u okviru španjolskoga misionarskog sustava. Kada je jurisdikcija nad Kalifornijom prešla sa Španjolske na Meksiko, a zatim na SAD, zaposjednuti je teritorij transformiran, a proces naseljavanja-kolonizacije prikazan je u mitologijama pripitomljavanja „Divljeg zapada“. U 19. su stoljeću zakoni o poljoprivrednim gospodarstvima (engl. *Homestead Acts*) dodatno stimulirali taj proces navodeći europske bezemljaše da obave posao uklopanja zemlje u državni teritorij, „unapređujući“ ga i proizvedeći ekonomsku vrijednost. Bio je to proces velikih razmjera, uz špekulativno financiranje i izgradnju željezničke infrastrukture, dijelom financirane mineralima iskopanim u zapadnom zaleđu kojima se trgovalo na tajnim lokacijama u San Franciscu. Dok je kalifornijsko zlato koje se prevozilo na istok, u New York, London, Zürich i Frankfurt, zadovoljavalo neprestanu želju za kapitalom, infrastruktura poput željeznice otvorila je nove teritorije za neki oblik razvoja i za iskorištavanje resursa. Oakland je služio kao logističko i industrijsko čvorište za te procese. Kao krajnja točka transatlantske željezničke pruge, smještena na istočnoj strani zaljeva, odmah preko puta financijskog i trgovačkog središta San Francisca, zemljišta koja su ranije pripadala plemenu Ohlone, a koje su španjolske vlasti dodijelile kolonizatorima, pretvorene su iz pašnjaka u poljoprivredna dobra i obiteljska gospodarstva te naposljetku u mjesta industrijske proizvodnje, ili su pak podijeljena na parcele za proleterska naselja. Nakon velikog potresa u San Franciscu 1906. godine, Oakland su preplavili izbjeglice iz srušenog grada, a u arhitektonskom pogledu važno je napomenuti kako većina zgrada još uvijek odražava viktorijansku tradiciju. Osim krajnje točke transkontinentalne

željezničke pruge, oaklandska luka ubrzo je prerasla u jednu od najprometnijih luka na svijetu. Na taj je način Oakland, koji neki nazivaju „američkim Glasgowom“, drugi „pacifičkim Marseilleom“, treći pak „Detroitom zapada“, slijedio put industrijske urbanizacije koji je Engels tako slavno zacrtao u svojim spisima o Manchesteru.

Proizvodnja je vjerojatno dosegla vrhunac intenziteta tijekom Drugog svjetskog rata. Oakland i zaljevsko područje, već etablirana pomorska, industrijska i logistička čvorišta, postali su glavnim središtima američke ratne proizvodnje i vojne luke „rata za Tihi ocean“. Kao regija zapošljavanja, privukli su na stotine tisuća radnika iz drugih dijelova zemlje. Među onima koji su se otisnuli na zapad bio je velik broj potomaka afričkih robova koji su nastojali pobjeći od društvene strukture koja još nije bila osviještena u pogledu građanskih prava, a bila je naslijeđe plantažne ekonomije staroga američkog juga. Poznati kao „druga velika migracija“, ti ljudi nisu tražili samo bolja radna mjesta nego i oslobođenje od sustavne potlačenosti. Unatoč ranim pokušajima integracije na zapadu, lokalna policija često je regrutirana iz bjelačkog stanovništva s juga. Rasa je korištena kao klin kojim su se sprečavali solidarnost i buđenje klasne svijesti, kao i u drugim imperijalističkim „kontaktnim zona“ širom svijeta. Rasa i rasizam također su mobilizirani kako bi se dodatno potaknule urbanizacija i špekulacija nekretninama. Afroameričko stanovništvo getoizirano je i ograničeno na parazone, kao što je bio slučaj s područjem koje graniči s lukom u West Oaklandu. U sumnjivom i diskriminacijskom procesu poznatom kao *redlining* financijske su usluge sustavno odricane tim područjima po rasnoj liniji. Agenti za nekretnine profitirali su od sustavnog rasizma i poticali urbani razvoj zasnovan na špekulaciji nekretninama koja je u praksi poznata kao *blockbusting*. Zahvaljujući postojećim praksama *redlininga*, rasna integracija, a ponekad i puki privid integracije, mogli su izazvati nagli pad cijena nekretnina. Agenti i developeri iskoristavali su tu tendenciju te su naposljetku uspjeli potjerati bijelce koji su živjeli u strahu od crnačkog stanovništva, ili barem od pada vrijednosti nekretnina, u udaljena predgrađa. Pristup tim suburbanim naseljima bio je omogućen novom mrežom autocesta, izgrađenom u svjetlu cvatuće, automobilski orijentirane fordističke potrošačke ekonomije i nacionalne strategije obrane tijekom Hladnog rata, usmjerene na olakšavanje evakuacije u slučaju nuklearnog sukoba. Zbog društvene i političke marginalizacije te su autoceste često prolazile kroz afroamerička naselja, dodatno pogoršavajući pejzaž i *site-specific* okoliš.¹ To je osobito vrijedilo za West Oakland koji se nalazi u blizini mosta preko zaljeva, primarne točke pristupa financijskoj četvrti San Francisca, kao i oaklandske luke koja je u to vrijeme već uznapredovala na putu kontejnerizacije i automatizacije. Zahvaljujući međupokrajinskim inženjerima za autoceste i automatizaciji luke omogućena je bešavna distribucija robe i materijala kroz Oakland u ostatak Sjedinjenih Američkih Država, uz slabe prednosti i pojačano zagađenje. U toj okruženosti mrežom autocesta i podložnosti sustavnom financijskom i društvenom otuđenju, u kojemu je pejzaž sve više propadao, javile su se inicijative za samoodređenje. Tijekom toga procesa obezvrijeđene nekretnine u zonama poput West Oaklanda bile su na meti čišćenja slamova, komunalnih globa, smanjenih investicija i iseljavanja. Pred kraj prvog desetljeća 21. stoljeća neproporcionalno velik broj Afroamerikanaca i ljudi nižeg socijalnog statusa koji su vlasnici nekretnina u Oaklandu i drugdje u zemlji, bio je na udaru financijskih institucija koje su im nametale „drugorazredne“ kredite pod lažnom pretpostavkom da će cijene nekretnina nastaviti rasti u sklopu onoga što se danas naziva „balonom nekretnina“. Kada je 2008./09. nastupila financijska kriza, velik broj takvih osoba završio je pod ovrhom i deložiran je iz svojih domova, što je dodatno zaoštrilo probleme ispražnjenosti i pada investicija u pogodnim četvrtima. Dok se ekonomija oporavljala od krize 2008./09., a bogatstvo se nastavilo konsolidirati, velike tvrtke koje su se bavile nekretninama otkupljivale su imovinu pod ovrhom u četvrtima poput West Oaklanda i pretvarale domove u kojima su donedavno boravili vlasnici u nekretnine za najam. Do takve dinamike došlo je u vrijeme kada su procvat Silicijske doline i industrije informacijske tehnologije učinili zaljevsko područje San Francisca najskupljom velegradskom regijom u Sjedinjenim Američkim Državama. U međuvremenu je West Oakland postao jedna od najsiromašnijih četvrti u regiji iako je udaljen samo jednu stanicu brzim vlakom od financijske četvrti San Francisca i odmah preko puta zaljeva, povezan s njome zaljevskim mostom (engl. *San Francisco–Oakland Bay Bridge*). Takva dinamika stoga je predodredila West Oakland kao glavno poprište urbanog restrukturiranja i daljnjih špekulacija.² Unatoč relativno skromnim dimenzijama, Oakland je prozvan „posljednjim utočištem radikalne Amerike“ nakon građanskih nemira velikih razmjera koji su uslijedili nakon nekoliko pučnjava u Oaklandu u koje je bila umiješana policija, kao i znakovito militantne verzije Occupy prosvjeda krajem 2011. godine.

PROJEKT ZA NASELJE SKUPINE LAND ACTION, CHRISTINA ANTIPODA I MARCUS OWENS, 2015.

„Skvoterske kuće“ skupine Land Action

Tokovi kapitala, materijala i rada koje smo upravo naveli, kao i povijesno-kulturološke tendencije koje uključuju primitivnu akumulaciju i naseljavanje zapada, kult posjedovanja doma i strukturalni rasizam, nisu iznjedrili samo kalifornijski Oakland kao grad nego su od temeljnog značenja i za Land Action kao organizaciju i politički projekt. U tom smislu materijalizacija „Skvoterskih kuća“ na području West Oaklanda govori o samom odnosu teritorija i mjesta koji je u žarištu ove rasprave. Stoga smatramo kako projekt „Skvoterskih kuća“ nije tek puka izolirana projektantska intervencija nego neka vrsta novoga globalnog vernakulara. Budući da je oblik „Skvoterske kuće“ uvjetovan specifičnim zakonskim, prostornim i ekonomskim parametrima, on se razlikuje od drugih suvremenih projekata sličnih razmjera koje karakterizira površna estetika neformalnosti. Među ovim potonjima možemo spomenuti apolitične projekte „taktičkog urbanizma“ koji nastoje iskoristiti neoliberalnu sklonost privremenosti, fleksibilnosti i aproprijaciji tako što kulturni kapital vežu uz nekretnine (gentrifikacija). Isto tako, posljednjih godina pojavio se niz projekata koji oponašaju formu i strukturu favela i neformalnog stanovanja na „globalnom jugu“. Za razliku od toga, „Skvoterske kuće“ skupine Land Action, *site-specific* po svojoj uporabi, u potpunosti su uvjetovane teritorijalnim i sistemskim parametrima.

